

OSMANLI'DA İLM-İ FIKIH

Âlimler, Eserler, Meseleler

02 Kasım 2018

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Editörler

Mürteza BEDİR

Necmettin KIZILKAYA

Hüseyin SAĞLAM

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	261764
Tas. No:	299.50 OSM.

İSTANBUL 2017

Dürerü'l-Hükam
040671

OSMANLI'DA ŞERH-HÂŞİYE GELENEĞİ "DÜRER HÂŞİYELERİ ÖRNEĞİ"

Orhan ENÇAKAR *

Giriş

Bu tebliğ Osmanlı'da fıkıh eserleri etrafında oluşan şerh-hâşiye geleneğinin temel özelliklerini konu edinmektedir. Tebliğin ana malzemesini Osmanlı ülemâsının fıkıh faaliyetlerini temsil kabiliyeti yüksek eserler arasında yer alan Molla Hüsrev'in (ö. 885/1480) *Dürerü'l-bükkâm fi şerhi Gureri'l-abbâm* isimli eseri üzerine yapılmış şerh-hâşiye türü eserler oluşturmaktadır. *Dürer* etrafında, Rumeli'den Kuzey Afrika'ya kadar Osmanlı'nın hâkim olduğu topraklarda yazılmış şerh, hâşiye, tâ'lik, nazım, ihtisar, tercüme ve reddiye tarzı 100 kadar eserden oluşan zengin bir literatür bulunmaktadır. Bu eserleri yazan müelliflerin büyük çoğunluğu Osmanlı ilmiye sınıfına mensup şeyhülislâm, kazas-ker, yüksek akçeli müderrislerden ve kadırlardan oluşan acem ulemasıdır. İçlerinde İbrâhim el-Halebî (ö. 956/1549), Nablusî (ö. 1062/1652), Şürünbülâlî (ö. 1069/1659) ve Hamevî (ö. 1098/1687) gibi Osmanlı coğrafyasında yaşamış ve bir kısım resmî görevlerde bulunmuş Arap asıllı meşhur Hanefî fakihleri de vardır.

Tebliğ metninde *Dürer* ve etrafında oluşan literatürde yer alan şerh ve hâşiyeler hakkında kısaca bilgi verildikten sonra¹ bunların öne çıkan ortak yönlerinin ele alındığı asıl bölüme geçilmiş ve Osmanlı'da fıkıh eserleri üzerine yazılan şerh-hâşiyelerin temel özellikleri türlerine göre tespit edilmeye çalışılmıştır.

* Arş. Uzm., Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM).

1 Bu literatüre dahil olan eserlerin tamamı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ençakar, "Molla Hüsrev'in *Dürerü'l-bükkâm*'ı Etrafında Oluşan Literatür", 223-77.

04671

-131525 MOLLA HÜSREV
-040691 ÖÜRERÜ'İ-HÜKKAM (Molla Hüsrev'in)

1)

23 SU

C 11558

MULLĀ HÜSRĀW (Muḥammad ibn Faramurz).

ملا خسرو (محمد بن فرامورز الشيرازي) :
 - كتاب درر الحكام في شرح غرر الاحكام : (رواياته) الحاشية
 - نسخة في ديوان الاحكام في بغية درر الاحكام / تاليف
 - نسخة في الشركة الصحافية المتطانية

- Istanbul : Matba'at as-šarika s-šihāfiyya l-
 'uṭnāniyya, 1319 [1901]. - 2 t. en 1 vol. , 454 p. ; 28cm.

"Durar ..... al-ḥukkām fī šarḥ ħurār al-
 aḥkām" .

-/-

2

23 SU

C 11 338

MULLĀ HÜSRĀW (Muḥammad ibn Faramurz)

ملا خسرو (محمد بن فرامورز الشيرازي) :
 - كتاب درر الحكام في شرح غرر الاحكام
 - Istanbul : 1319 [1901].

"Durar (L.) al-ḥukkām fī šarḥ ħurār al-aḥkām". -
 Ed. : 131, 220 ; 311, 516 (n. 85/1480). - Contient
 le titre : "Ġuḥyat dawī l-aḥkām fī buġyat durar
 al-aḥkām" / as-Surubulī511.

Matba'at as-šihāfiyya
 l-'uṭnāniyya, Istanbul.

Fiqh. Jurisprudence
 islamiq. 15c s.

İSTANBUL KÜTÜPHANESİ
 SAKIYAT VE İZLENİMLERİ
 SAKIYAT VE İZLENİMLERİ
 SAKIYAT VE İZLENİMLERİ

21 NİSAN 1955

040671

DÜRERÜ'İ-HÜKKÂM (Molla Hüsrev'in)

-
- 1 ASİYE ÖZCAN, Dürerü'l-Hükkâm'ın İkrar bölümünün latinizesi ve kaynak tespiti, Sakarya Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2008
  - 2 FATMA FUNDA KESKİN, Dürerü'l-Hükkâm'ın sulh ve ibra bölümünün latinizesi ve kaynakların tespiti, Sakarya Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2008

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN
28 Aralık 2014

040671 DÜRERÜ'İ-HÜKKÂM (Molla Hüsrev'in)
ABDURRAHİM AYĞAN, *Dürer kitabı*
çerçevesinde Molla Hüsrev'in fıkhi görüşleri,
Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2009

Dürer'i/-Hükümler
040671

4348 MADAR, Heather. Dürer's depictions of the Ottoman Turks: a case of early modern Orientalism? *The Turk and Islam in the Western eye, 1450-1750: visual imagery before Orientalism*. Ed. James G. Harper. Farnham: Ashgate, 2011, pp.155-183. [Mostly woodcuts.]

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

27 Nisan 2014

دُرُورُ الْحُكْمِ فِي شَوْحِ غُرَرِ الْأَحْكَامِ

للقاضي محمد بن فراموز الشهير بمنلا خسرو (٨٨٥هـ / ١٤٨٠ م)

وهو كتاب مهم، جليل القدر، عظيم النفع في الفقه الحنفي، والمتن والشرح للمؤلف صنف المتن في الفقه بقصد الاختصار، وقال: «بأن أصنف في الفقه متنًا متينًا، خاليًا من الروايات الضعيفة، خاليًا بالقيود والإشارات الشريفة، محتويًا على مهمات خلت عنها المتن المشهورة».

وقال: «وهو متن حار للفوائد، وخاو عن الزوائد، مراعى فيه ترتيب كتب الفن على النمط الأخرى، والوجه الأحسن» ثم قال: «وحين قرب إتمامه، وخلصني الله من بلاء القضاء فشرعت في شرحه».

وجاء كتابه كما قال مرتبًا على أبواب الفقه، وفيه خمسة وخمسون كتابًا، فيها مائة وعشرون بابًا، وخمسة وثلاثون فصلًا وتذنيبات، وثلاث مسائل شتى وتكملة وتتممة وتنبية، وفيه تسعون قولًا بلفظ أقول، أفردتها في التحقيق على الصواب، ورد فيها على من سلفه. وهذا الكتاب عليه حواش كثيرة منها حاشية حسن بن عمار الشرنبلالي (١٠٦٩هـ) التي كانت تدرس في الأزهر، كما نظم الدرر سليمان بن ولي الأنقروي في ألفي بيت، وترجمه إلى التركية واختصره أخي زادة.

والكتاب معتمد عند الحنفية، وفيه من الفوائد ما لا توجد في غيره، ويمتاز بالدقة والإحكام، ويقتصر على الأقوال الراجحة.

وطبع الكتاب في مجلدين، وبهامشه حاشية العلامة الشيخ حسن بن عمار بن علي الوفائي الشرنبلالي^(١).

(١) مفتاح السعادة ١٩٣/٢، كشف الظنون ١٥١/٢، درر الأحكام ٥٠٣/١، الفوائد البهية ص ١٨٤،
الأعلام ٢١٩/٧.

040671

DÜRERÜ'İ-HÜKKÂM (Molla Hüsrev'in)

-
- 1 ASİYE ÖZCAN, Dürerü'l-Hükkâm'ın İkrar bölümünün latinizesi ve kaynak tespiti, Sakarya Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2008
  - 2 FATMA FUNDA KESKİN, Dürerü'l-Hükkâm'ın sulh ve ibra bölümünün latinizesi ve kaynakların tespiti, Sakarya Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2008

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

28 Aralık 2014

040671 DÜRERÜ'İ-HÜKKÂM (Molla Hüsrev'in)
ABDURRAHİM AYĞAN, *Dürer kitabı*
çerçevesinde Molla Hüsrev'in fıkhi görüşleri,
Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2009

Dürer'i/-Hükümler
040671

4348 MADAR, Heather. Dürer's depictions of the Ottoman Turks: a case of early modern Orientalism? *The Turk and Islam in the Western eye, 1450-1750: visual imagery before Orientalism*. Ed. James G. Harper. Farnham: Ashgate, 2011, pp.155-183. [Mostly woodcuts.]

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

27 Nisan 2014